

GAZİANTEP İLİNDE KAMUYA AİT HASTANELERDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN HEMŞİRELİK İŞLEVLERİNİ ALGILAMA DURUMLARI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER***

Hamiyet EKİCİ*

Aynur TETİK•

Ali İhsan BOZKURT**

ÖZET

Bu çalışmada hemşirelerin mesleki işlevlerini ve görev alanlarının algılamadurumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla il merkezindeki dört hastanede 8-16 vardiyasında çalışanın toplam 201 hemşireye uygulanmıştır. Hemşirelerin en fazla benimsedikleri ilk iki sırayı alan görevler: hastanın vücut hijyenini sağlamak (%96.5), tedavisini uygulamak (%94)'tür. En az kabulendikleri hizmet ise: kan, yara ve boğaz kültürü almaktır (%36.8). Hemşirelerin mesleki işlevlerini algıladurumunu en fazla çalışılan kurumun etkilediği saptanmıştır.

GİRİŞ

Hastaya sorulan sağlık hizmetlerindeki rol alan hemşirelerin görevi, hastaları sağlığına kavuşturmak ve sağlıklı olma halinin devamını sağlamakdır. Hastanın hastaneye kabulünden, iyileşmesine veya taburcu olmasına kadar geçen süreç içinde sadece hekimin önerdiği tedaviyi uygulamakla kalmaz, hastanın hastalığı ile ilgili problemlerin çözümünde, gözetiminde diğer kişilerle gereklolan iletişimin sağlanmasında hastanın ve yakınlarının eğiliminde büyük rol oynamaktadır (1,2, 3, 4).

-
- Gaziantep Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrt. Gör.
 - Gaziantep Üniversitesi İlk Sağlık Anabilim Dalı. Öğretim Üyesi
 - Gaziantep ilinde 1994 yılını da düzenlenen 12 Mayıs Hemşirelik Haftası 1. Uluslararası Programlarında sunulmuştur.

Yukanda bir ka  ta nes i s ayıla n bu görev alan la rının hemş irele rce iyi b ilin e re k ge re kle rin in tam olara k yerine getirilm es i büyük önem taşı- maktadı. Ancak lkemizde hemş ire lerin görev ala n la rın in ta nı mla rını n çok iyi ya pılm a ma s ı. mezu niyet nces i eğiti m far klılıkl ar ı. al ıř tıkl ar ı kurumlann kendilerin e özgü alış agelmiş çalışma düzenlerin in o lmas ı gibi pek çok fak trl er ned eni yle hemş irelerin mes leki işlevlerin i algıla m a d a farklılıklar oluş tu ra bilmek ted ir (5). Bunun sonuc u olar ak h e m ş ire ler ken di görevle rin i ta m ola ra k yapamamakta. bazende başka bir meslek g ru bu n u n görevin i s Uen e bilmektedir. Tüm bu nlar ise veri- len sağlık hizme Ueri nin ka pas ites ini aza ltmak tadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

He m ş ire lerin has taya yönelik mes leki işlevlerini algılama duru mla rını nı belirlemek üzere tanı mlayıcı olaralc ha zılan an bu ara ř tırm a Gazi- antep İlin de bu lu nan kam uy a ait üç has tan e ile bir niversite Has tan e- s ind e 8-16 vardiyas ında alış aıl 201 hemş ire üzerinde planlanmıştır. alış ma 1.4.1994 - 1.5.1994 tarihle ii ar a s ın d a yapılmış olu p d e neklere demogra llık özelliklerini belir te n dört soru ile iş lev le rine yönelik onbeş sorudan oluşan anket formları birebir yöntem ile ar a ř tırm aeılar ta raf ın - dan uygulan mış lı r. Verilerin is ta tis tiksel ana lizinde Chisqua re önemlilik tesli kullanılmıştır (7).

BULGULAR

Araş lm na ka psamındaltı hemş irele rin ; al ıř tıkl ar ı kuru mlar a . Çalı ř ma s rele rine . eğitim düzeyle rine ve yaş gruplan na göre dağ ılı mı Ta b lo l 'de ve rilmış f . Yaş grupları na ge en ge n hemş ireler ocuk Has ta nes inde. mes le kle rinde en uzun çalışa nlar SS K Has ta nes inde. nlisans ve Lis an s düzeyinde eğitimi olan hemş ireler ise d a ha s ık niversite Has tan es inde yoğ u nla ř tığ ı sa ptan mıştır.

Araş lı ma ka psa mına alın an 201 hemş irede n 116's ı (%57.7) has la yatağını yapmayı görevleri a rasında old uđ un u ifade e tmiş le rd ir. Bu s oru ya verilen ya nıtla rda eğiUm düzeyi ve çalı ř ma yıla rın a göre bir fark gözle ne mem iş tir (Tablo 2) (P<0.05). Ku ru mlar ar a s ın d a farklılık is e niversite Has ta nes inde gözlenmiş tir. Bu ku ru mda çalı ř a n hemş ireler in %90 'nı yatak yapmayı kendi görevleri olaralc algıla m iş la rdır (Ta b lo 2) (P<0.05).

Tablo 1. Gaziantep ilinde Bulunan Kamu Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerle İlgili Bazı Demografik Veriler

		Üniversite 1-1.		SSK J-1.		Devlet il.Çocuk H.		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Çalışma Süresi (yıl)	0-1	7	33.3	1	3.0	15	13.8	29.0	34	17.0
	2-5	5	23.8	16	47.0	44	40.7	47.3	83	41.2
	6+	9	42.9	17	50.0	49	45.5	23.7	84	41.8
Eğitim Düzeyi	SML	13	62.0	33	97.1	93	86.2	94.8	175	87.0
	Önlisans+	8	38.0		2.9	15	13.8	5.2	26	13.0
Görevi	Başhemşire	2	9.5	0	0.0	6	5.5	2.6	9	4.5
	Sorumlu J-1.	6	28.5	6	17.6	8	7.6	13.2	25	12.4
	Servis H.	11	52.5	28	82.1	88	81.4	84.2	159	79.1
	Poliklinik 1-1.	2	9.5	0	0.0	6	5.5	0.0	8	4.0
Yaş Grubu (Yıl)	18-24	8	38.0	13	38.2	46	42.6	65.8	92	45.8
	25-29	6	28.5	8	23.5	24	22.2	21.0	46	22.9
	30-34	3	14.2	7	20.6	11	13.0	7.9	27	13.4
	35+	4	19.3	6	17.7	24	22.2	5.3	36	17.9

Tablo 2. Gaziantep ilinde Bulunan Kamu Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Hastalar ile İlgili İşlevler Algılama Durumları

İşlevler		Çalışma Süresi (yıl)			Eğitim Düzeyi		Çalışılan Kurum			Toplam		
		<2	2-5	>5	S.M.L.	Y.Okul	Dev.	Ssk.	Fak. Çoc.	Sağ'l	%	
Yatak Yapma	Hemşire gör.	20	44	52	98	18	57	20	19	20	116	57.7
	Personel gör.	11	39	32	77	8	51	14	2	18	85	42.3
İstisnasız	Analiz	p>0.05			p>0.05		p<0.05					
İlaç yemeği kontrolü	Hemşire gör.	27	70	69	148	18	85	27	19	35	166	82.5
	Ölçümler gör.	7	13	15	27	8	23	7	2	3	35	17.5
İstisnasız	Analiz	p>0.05			p<0.05		p>0.05					
Nazogastrik sonda takma	Hemşire gör.	24	47	49	104	16	61	21	6	33	120	59.7
	Doktor gör.	10	36	35	71	10	48	13	15	5	81	40.3
İstisnasız	Analiz	p>0.05			p>0.05		p<0.05					
Kan. yara ve l. >0 az kültürü alma	Hemşire gör.	16	32	26	70	4	49	9	0	16	71	36.8
	Doktor gör.	13	31	45	76	13	30	18	20	21	89	41.3
	Laborant gör.	5	20	13	29	9	29	7			38	18.9
İstisnasız	Analiz	p>0.05			p<0.05		p<0.05					
İdrar sondası takma	Hemşire gör.	25	55	45	110	15	75	19	8	23	125	62.2
	Doktor gör.	9	28	39	65	11	33	15	13	15	76	37.8
İstisnasız	Analiz	p>0.05			p>0.05		p<0.0					

Tablo 3 . Gaziantep ilinde Bulunan İlam Hastanelerinde Çalışan Hemşirelerin Hasatara İli İli İşlevleri İlgili Durumları

İşlev	Çalışma süresi (yıl)	İlgili Durum (Düzyi)			Çalışılan Hastanenin			Toplam				
		<2	2-5	>5	S.M.L.	Y. Okul	Dev. Sık	Fak. Çoc.	Sayı	Oran (%)		
İlk kıyafet	1 knt lrc gör.	26	57	58	122	19	67	2-1	18	32	170	70.1
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	8	26	26	53	7	50	10	3	6	60	29.9
		p>0.05			p>0.05			p<0.05				
Tıbbi işlev	İlgili işlev gör.	16	50	46	97	15	73	13	4	22	112	55.8
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	18	33	38	78	17	35	21	17	16	89	44.2
		p>0.05			p>0.05			p<0.05				
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	18	17	17	51	12	59	7	6	24	96	47.8
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	16	12	17	45	11	49	27	15	11	105	52.2
		p>0.05			p>0.05			p<0.05				
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	26	68	56	133	17	88	18	13	31	150	74.6
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	7	11	20	30	8	20	7	5	6	38	18.1
		p>0.05			p>0.05			p<0.05				
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	27	61	62	132	15	90	11	15	31	150	71.7
İlgili işlev	İlgili işlev gör.	7	22	22	43	8	18	11	7	7	51	25.1
		p>0.05			p>0.05			p<0.05				

* İlgili işlevler için yapılan t-test sonuçları, * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001 olarak belirtilmiştir.

Tüm hemşirelerin 166'sı (%82.5) hastanın yemeğini yiyip yemediğinin kontrolünü kendi görevi olduğu ifade etmişlerdir. Çalışılan kurumlara göre çalışma süreçleri ne görünebilir bu oranlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir (P<0.05). Ancak eğitim düzeyi arttıkça bu görevi üstlenemeyenlerin oranı diğerlerine göre anlamlı ölçüde yüksek bulunulmuştur (Tablo 2) (P<0.05).

Hastalara kan, yara, boğaz kültürünü alma görevini hemşirelerin 74'ü (%36.8) üstlenirken. Üstlenemediği çalışan hemşirelerin %95'i bu işlevi hekimin görevi olarak algılamıştır (Tablo 2) (P<0.05). Mesleki eğitim düzeyi arttıkça bu görevi laboranların görevi olarak algılayanların oranı oldukça yüksektir (Tablo 2) (P<0.05). Çalışma sürelerine göre ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Hastanın vücut hijyenini karıştırmayı hemşirelerin 194'ü (%96.5) boşallım ihtiyacını gidermeyi ise hemşirelerin 121'i (%60) kendi görevleri olarak algılamıştır. Bu iki görevin çalışılan kurumlara göre çalışma sürelerinin c. mezun oldukları okullara göre dağılımında anlamlı bir fark

gözlenmemiş tir. Hastaya N.G.S (Nazogastrik sonda) takmayı hemşirelik görevi olarak algılayanların oranı %59.7'dir. Bu işlev kurulları göre değerlendirildiğinde farklılık gözlenmiştir. Bu görevi hekimin görevi olarak algılayanların oranı %59.7'dir. Üni vers ite Hastanesi hemşire lerinde diğer kurullara göre yüksek bulunurken: Çocuk Hastanesi çalışan larında aynı görevi hemşirenin görevi olarak algılayanların oranı diğer kurullara göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2) (P<0.05) . Bununla beraber eğitim düzeyine, çalışma yıllarına göre cevaplar da anlamlı bir farklılık gözlenmemiş tir.

id r a r sondası takmanın hemşirenin görevi olduğunu söyleyenlerin oranı %62.2'dir. Üni vers ite Hastanesinde çalışan hemşirelerin %62.9'u bu görevin hekimlere ait olduğunu düşünmekte ve bu oran diğer grup takilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 2) (P<0.05). Ancak çalışma yıllarını ve eğitim düzeyine göre cevaplar da anlamlı bir farklılık saptan amamıştır. Yin e rektal tüp takma ve l a vman yapma hemşirelerin görevi diyenlerin oranı %70.1'dir. Bu işlevi kendi görevi olarak algılayanlar Çocuk Hastanesi hemşirelerinde diğer kurullara göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 3) (P<0.05). Ancak çalışma sürelerinin ve eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin %94'ü tedavi yapmayı kendi görevleri olarak algılamışlardır . Bu görevin çalışan kurumlarla çalışmasın a s ü res i ne göre değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (P>0.05).

Hemşirelerin taburcu ve ölüm sonrası işlevlerini kendi görevleri olarak algılayanların oranını sırasıyla: %55.8 , %44.2'dir. Bu iki işlevin görev olarak algılanmasında çalışmasın a s ü res i ve eğitim düzeyinin etkili olmadığı görülmektedir (P<0.05). Ancak çalışılan kurumlara göre değerlendirildiğinde her iki işlevde görevi olarak kabul edenlerin oranını SSK ve Üniversite Hastanesi hemşirelerinin de anlamlı düzeyde düşmektedir (Tablo 3) (P>0.05).

Hemşirelerin %74.6'sı hastaya yapılacak işlemler hakkında bilgi vermeyi ve sağlık eğitimi yapmayı kendi görevleri arasında saymaktadırlar. Her iki işlevde hemşirenin görevi olarak algılanmasında çalışmasın a s ü res i ve eğitim durumlarına göre bir farklılık gözlenmemiştir . Çalışılan kurumlara göre değerlendirildiğinde hastaya işlemle r hakkında bilgi vermeyi diğer personelin görevi olarak algılayanların oranını SSK ve Üniversite Hastanesi hemşirelerinde anlamlı düzeyde yüksek bulunurken sağlık eğitimi yapmayı görevi olarak algılayanların oranı

SSK Hastanesi ve Üniversite Hastanesi hemşirelerinde anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur (Tablo 3) ($P < 0.05$).

Hemşireler "En çok hangi hemşirelik işlevini yerine getiriyorsunuz?" sorusu na: doktor istemine bağlı işlevleri 1.sırada, servis düzeni ile ilgili işlevleri 2.sırada yerine getirdikleri ni ifade etmişlerdir. Bu görevin dağılımında kurumlara, eğitim durumlarına ve çalışma yıllarına göre farklılık saptanmamıştır ($P > 0.05$).

Hemşirelerin % 59'una kapsamlı hemşirelik bakımı deyince: hastanın fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması algıladıklarını ifade etmişlerdir. Bu algılamalarda çalışılan kurumlara, eğitim durumlarına ve çalışma yıllarına göre farklılık gözlemlenmemiştir ($P > 0.05$).

S ONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut yasa ve yönetmeliklerde hemşirelerin görevlerini (4): araştırma kapsamına alınan hemşirelerin mesleki görev olarak algılayıp algılamadıklarını araştırıldığı bu çalışmada deneklerin en fazla üç görev olarak algıladıkları üç görev sırasıyla: vücut hijyeni karşılama (%96.5), tedavi yapma (%94) ve yemek yiyip yemediğinin kontrolü (%82.5) olarak bulunmuştur. Alcan . Z.'nin (8) yaptığı benzer bir araştırmada hemşirelerin görev sıralamalarında birinci sırayı tedavi uygulamaları işlemlerinin aldığı saptanmıştır.

Yine hemşirenin görevleri arasında sayılan ve hemşirelerin görev olarak en az kabul ettikleri hizmetlerin ilk üçü sırasıyla: kan. yara ve boğaz kültürü alma (%36.8), ölüm sonrası işlevlerinin yerine getirilmesi (%47.8) ve kabul-taburcu işlevlerinin yapılması (%55.8) olarak bulunmuştur. Alcan . Z.'nin (8) yaptığı çalışmada hemşirelerin çoğunun kan. yara ve boğaz kültürü alma, ölüm sonrası işlevlerinin yerine getirmesi işlevlerinin kendi görevleri olarak algılamadıkları saptanmıştır.

Yataklı Tedavi Kurumları Yönetmeliğinde net olarak belirtilen hemşirelik görevlerinin den kabul ve taburcu işlevlerinin araştırma kapsamındaki hemşirelerin %55'nin kendi görevi olarak algılamasında dikkat çekicidir.

Araştırmamızda hemşirelerin görev algılamasında etkili olabilirdiği düşünülen: çalışma süresi, çalışılan kurum ve eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde hemşirenin çalışma süresinin görev algılamasında etkili olmadığı görülmüştür. Eğitim düzeyinin ise sadece iki konu-

da: has tan ın yemeğinin kontrnlü ve kül tür alma konusunda eUu li old uğu görü lm üş tür. Eğ ilim düzeyinin ise s a dece iki konu da ha s tan ın yemeğ in yemesinin kon trolü ve kül tür alma konusunda etkili olduğu görülmü ş tür. He r ilu işlevde de Yü kse kokulu mezunu hemş irele rd e bu görevi kendi görevi olara k algılaya nlan n oranı anla mlı düzeyde düş ük- tür.

Ara ş tımlamılda özellikl e kül tür almayı görev olarak algıla m a ma- nın sadece eğitim düzeyi ile değ il. ça lış ıla n ku ru mlada ilg is i old uğu görü lme k tedir.

Mes leki görev algılayı ş ın ı en fazla etkileyen öğenin çalı ş ıla n ku n.ım o ld uğu göze çar pma kta dır. Ankette bulunan görev ile ilg ili onbeş soru- nun sekizinde ku n.ım la ra göre farklılıklar old uğu sa plan mış tır. Bu s onuc un ku ru mlar ın s ta t ü ve yönelmeliklerindeki farklılıklardan kay- naklandığı san ılmak ta d ır. Hemş irelik mesleğinin beUi kuralların göre yapılm as ı ge rek tiğ i düş ü n ü ld üğ ün de ku ru mlar ara s ı farklılıklar ın bu de receye ula ş ma mas ı ge rek mekte dir. Bu nedenle mevcut yasa ve yönet- melikl eri g ü n ü m üze uyar layıp geli ş en koşullara uygun hale getirir k e n belki de daha önemlis i. bir ya nda ncla ku ru mla rd a çalı ş a n ida rec iler in ku ru mla rd a ki hemş irelik iş levle riyle ilgili s ta n da rd iza syonu konusunda eğ itilmeleri ve bir uyumun sağ la nmas ı gerekmektedir.

Yine önemli bir noktada önlisans ve lisans eğ itim li hemş irelerin daha çok Üniversite Has ta nele rinde. Sağlık Mes lek Lis es i mezunlarının is e ka m u ya a it hastanelerde yoğunla ş mas ıdır. Araştırma kapsamındaki hemş ire lerin kurumlara göre dağılımı incele nd iğ ind e ö nli s a ns ve lis a ns mezu nla rın ın en fazla Ün iver s ite Has ta nes inde. S ağ lık Meslek Lisesi me- zu nlarının ka muya ait diğ er hastanelerde çalış tıkları saptanmış tır. Ancak da ha iyi hizmet aç ısı nd a n ö nli s a ns ve lis a ns eğ itim li hemş ire le rin tüm has ta nelere homojen ola ra k dağ ılım ı: n itelikli bilgi aktarımı. görev. yetki ve soru m lu lu kla rın payla ş ım ı açısından daha faydalı olaca ktı r. Hatta daha iyis i he mş irelik eğ itim in s la nda rd iza c ed ilip ta ma me n Yüksek okul d üzeyinde verilmesi temin edilmelidir.

SUMMARY

in this study: we aimed to dcterminatc how nurses percceived their profess io nal fu n ctio n s a nd Ule flds of their- duties. The sludy con- ta in cd 201 nursc whowerc worlung in four hospilals in the city center.

The results of the study revealed that providing patients with body hygiene (96.5 %) and applying medical treatment (94%) took the first two places among the studies thought most appropriate to nurses.

Nurses thought getting blood, wound and saliva samples for culture was the least appropriate duty to themselves (36.8%).

It was also observed that the institutions in which nurses worked were the most determining factor on the perception of their professional functions.

KAYNAKLAR

1. Uygur C: İnci Şir elik Hizmetleri Yönetimi (Yayınlanmamış Ders Notları). 1986.
2. Tompkins. Frances D: "Seeing Nurses-Physician Administrator Relationships As A Challenge" Nursing Administration. Summer 1983. ss. 52-58.
3. Hemşireliğin işlevleri. Standartları ve Niteliklerini İçerik Sayfaları Bir Rehber. Ankara: Türk Hemşireler Derneği Yayını. 1981. ss. 18-20.
4. "Yaşlı Tedavi Kurumlarında İşletmeliği Yönetmeliği" Resmi Gazete. 12927. 13 Ocak 1983.
5. Haydaroğlu. E: "Hemşirelik Hizmetlerinin İstenilen Düzeyde Olmayan Nedenlerinin İncelenmesi ve Öneriler". (Yayınlanmamış Tez. Hemşirelik Hizmetlerini Etkileyen Faktörler Sempozyumu). Abant. 1982.
6. Uygur G: Hemşireliği Genel Bakış. Ankara. 1993.
7. Sümbüloğlu İ: Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik. Ankara. 1978.
8. Alcan Z: "Yeni Mezun Hemşirelerin Kendi Görevlerine İlişkin Bilgi ve Görüşlerin Saptanması" (Bilim Uzmanlığı Tezi). Ankara. 1987.